

संगणक संकेतांक: -20070818154955001

यशवंत पंचायत राज अभियान
राज्यातील अतिउत्कृष्ट ग्रामपंचायती,
पंचायत समित्या व जिल्हा
परिषदांसाठी पुरस्कार योजना.

महाराष्ट्र शासन
ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग
शासन निर्णय क्र. झेडपीए १००५/१०३९/प्र.क्र.१२१/पंरा-१
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक: १५ फेब्रुवारी, २००६.

प्रस्तावना :

ग्रामीण महाराष्ट्राच्या विकासामध्ये पंचायत राज संस्थांचे योगदान मोठे आहे. राज्यामधील विकासाच्या सर्व योजना पंचायत राज संस्थांमार्फत राबविल्या जातात. तेव्हा पंचायत राज संस्थांना त्यांनी केलेल्या कामानुसार त्यांना प्रोत्साहित करणे आवश्यक आहे. यासाठी राज्यात पंचायत राज संस्थांचे व्यवस्थापन व विकास कार्यात उत्कृष्ट काम करणा-या जिल्हा परिषदा, पंचायत समित्या व ग्रामपंचायतीसाठी या आर्थिक वर्षापासून विभागस्तर व राज्यस्तरावर अभिनव पुरस्कार योजना सुरु करण्याचे प्रस्तावित आहे.

शासन निर्णय :

राज्यातील पंचायत राज संस्थातील व्यवस्थापन व विकास कार्यात उत्कृष्ट काम करणा-या जिल्हा परिषदा, पंचायत समित्या व ग्रामपंचायतीसाठी या आर्थिक वर्षापासून विभागस्तर व राज्यस्तर अशा दोन स्तरावर अभिनव पुरस्कार योजना सुरु करण्यात येत आहे.

पंचायत राज संस्थांची पुरस्कारासाठी निवड करताना पुरस्काराचे स्वरूप, पुरस्कार द्यावयाच्या संस्था, पुरस्कारासाठी विविध स्तरावर विचारात घ्यावयाच्या बाबी व मूल्यांकन पध्दती खालीलप्रमाणे निश्चित करण्यात येत आहेत.

पुरस्काराचे स्वरूप : राज्यातील अतिउत्कृष्ट तीन जिल्हा परिषदा, तीन पंचायत समित्या व तीन ग्रामपंचायतींना राज्यस्तरावर तसेच दोन पंचायत समित्या व तीन ग्रामपंचायतींना विभागस्तरावर पुरस्कार देण्यात येतील.

जिल्हा परिषदा :- १. प्रथम पारितोषिक -
(फक्त राज्यस्तर)

२. द्वितीय पारितोषिक -

३. तृतीय पारितोषिक -

पंचायत समिती :- १. प्रथम पारितोषिक -
(राज्यस्तर)

२. द्वितीय पारितोषिक-

३. तृतीय पारितोषिक

रु. ५,००,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

रु. ३,००,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

रु. २,००,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

रु. ३,००,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

रु. २,००,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

रु. १,००,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

पंचायत समिती :- १. प्रथम पारितोषिक -
(विभागस्तर)

रु.१,००,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र
रु.५०,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

२. द्वितीय पारितोषिक -

ग्रामपंचायती :- १. प्रथम पारितोषिक -
(राज्यस्तर)

रु.७५,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र
रु.५०,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र
रु.३०,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

२. द्वितीय पारितोषिक -

३. तृतीय पारितोषिक -

ग्रामपंचायती :- १. प्रथम पारितोषिक -
(विभागस्तर)

रु. ५०,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र
रु. ४०,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र
रु. ३०,०००/- रोख रक्कम
स्मृतीचिन्ह व प्रमाणपत्र

२. द्वितीय पारितोषिक -

३. तृतीय पारितोषिक -

वर नमूद केल्याप्रमाणे जिल्हा परिषदा, पंचायत समित्या व ग्रामपंचायती यांना देण्यात येणा-या पारितोषिकांची एकूण रक्कम रु.५७.८५ लक्ष व बक्षिस वितरणाच्या कार्यक्रमासाठी रु. १०.०० लक्ष असे एकूण रु.६७.८५ लक्ष तरतूद प्रतिवर्षी सदर खर्चासाठी करण्यात यावी. विभागस्तरावर पहिले पारितोषिक मिळवणा-या त्या त्या विभागातील फक्त एकच ग्रामपंचायत आणि पंचायत समिती राज्यस्तरावर होणा-या स्पर्धेसाठी पात्र राहतील.

पारितोषिकांसाठी निवडीबाबतचे निकष :

१. पंचायत राज संस्था उपकर/वाढीव उपकर - उत्पन्न वाढीसाठी व वसुलीसाठी केलेले प्रयत्न यामध्ये घरपट्टी, पाणीपट्टी इ. करांचा समावेश राहिल. गुण १०

२. स्वतःपक्षाचे नियोजन व अर्थसंकल्प - पंचायत राज संस्थेस प्राप्त उत्पन्नाचे योग्य नियोजन करून आदर्श असा विकासात्मक अर्थसंकल्प तयार करणे. गुण ५

३. राज्य व केंद्र पुरस्कृत योजनांच्या अंमलबजावणीसाठी उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या निधीतून घेतलेली विकास कामे व उद्दिष्टांच्या अनुषंगाने साध्य.

अ) केंद्र पुरस्कृत योजना - स्वर्णजयंती ग्राम स्वरोजगार योजना, पंतप्रधान ग्राम सडक योजना, राष्ट्रीय बायोगॅस कार्यक्रम, संपूर्ण ग्रामीण रोजगार योजना, इंदिरा आवास योजना इत्यादी सर्व योजना. गुण १०

ब) राज्य पुरस्कृत योजना गुण १०

४. जलस्वराज्य, निर्मल ग्राम, संत गाडगेबाबा ग्राम स्वच्छता अभियान, सर्वशिक्षा अभियान या योजनेतील कार्य गुण १०

५. संस्थेची रचना व कार्यपद्धती - यामध्ये प्रशासनिक बाबी, संरचना, कार्यालयीन स्वच्छता, शिस्त इ. चा समावेश राहिल. गुण १०

६. कार्य नियमावली व विहित तरतूदी /नियमांच्या कक्षेत कामकाज. गुण १०

७. अभ्यागत, तक्रार निवारण दिन, लोकशाही दिन, इ. मार्फत प्राप्त तक्रारींचे निवारण, ग्रामस्थांची सनदचे पालन, लोकप्रतिनिधींशी समन्वय, तारकित प्रश्न, इ. गुण ५
८. कार्यालयीन पारदर्शकता - 'माहितीचा अधिकार' इत्यादी बाबतीत नागरिकांना माहिती उपलब्ध करून देणे. गुण ५
९. विशेष कामगिरी - संस्थेने स्वउत्पन्नातून/लोकसहभागातून कार्यान्वित केलेली अभिनव योजना, विकासात्मक प्रकल्प. गुण ५
१०. लेखा आक्षेप - लेखा आक्षेपाचे प्रमाण व त्यांच्या निराकरणासाठी केलेले प्रयत्न. गुण १०
११. कार्यालयीन कामाचे संगणकीकरण - ISO प्रमाणीकरण गुण १०

उक्त नमूद केल्याप्रमाणे पंचायत राज संस्थांची एकूण १०० गुणांच्या अनुषंगाने सर्वाधिक गुण संपादित करणाऱ्या ग्रामपंचायत, पंचायत समिती व जिल्हा परिषदा यांचे प्रथम, द्वितीय व तृतीय पुरस्कार निश्चित केले जातील. पंचायत राज संस्थाना गुण देणे व मूल्यांकन तपासणीसाठी विविध स्तरावर समित्या गठित करण्यात याव्यात. सदर समित्यांची रचना व कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे राहिल :

जिल्हा स्तर : जिल्हा स्तरीय पारितोषिक निवड समितीची संरचना पुढीलप्रमाणे असेल.

१. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद-	अध्यक्ष
२. अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी -	सह अध्यक्ष
३. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पंचायत)	सदस्य
४. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (महिला व बालकल्याण)	सदस्य
५. प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा	सदस्य
६. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी नियुक्त केलेले दोन गट विकास अधिकारी.	सदस्य
७. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (प्रशासन)-	सदस्य सचिव

जिल्हा स्तरावरील पारितोषिक निवड समिती जिल्ह्यातील सर्व ग्रामपंचायतीच्या व पंचायत समित्यांच्या कामकाज व प्रगतीबाबत विहित मूल्यांकन पद्धतीनुसार ग्रामपंचायतींची प्रथम, द्वितीय व तृतीय व पंचायत समित्यांची प्रथम व द्वितीय याप्रमाणे निवड करून निवडीच्या समर्थनार्थ अहवालासह विभाग स्तरावरील पारितोषिक निवड समितीकडे प्रस्ताव पाठवेल.

विभाग स्तर : विभागस्तरीय पारितोषिक निवड समितीची संरचना पुढीलप्रमाणे असेल.

१. विभागीय आयुक्त -	अध्यक्ष
२. सहाय्यक आयुक्त (विकास) -	सदस्य
३. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (विभागातील - १) (विभागीय आयुक्तांनी नियुक्त केलेले)	सदस्य
४. अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (विभागातील - १) (विभागीय आयुक्तांनी नियुक्त केलेले)	सदस्य
५. उप विभागीय आयुक्त (विकास)	सदस्य सचिव

विभाग स्तरावरील पारितोषिक निवड समिती विभागातील सर्व जिल्हास्तरीय पारितोषिक निवड समित्यांकडून प्राप्त झालेल्या निवड प्रस्तावावर अभ्यास करील व जिल्हा समितीने निवडलेल्या ग्राम पंचायतीमधून विभागातून प्रथम, द्वितीय व तृतीय पुरस्कारासाठी फक्त तीन ग्रामपंचायती व प्रथम व द्वितीय पुरस्कारासाठी दोन पंचायत समित्यांची शिफारस राज्य समितीकडे करेल. त्याचप्रमाणे विभागातील सर्व जिल्हा

परिषदांच्या कामकाज व प्रगतीबाबत विहित मूल्यांकन पध्दतीनुसार प्रथम क्रमांकाच्या जिल्हा परिषदेची निवड करून निवडीच्या समर्थनार्थ सविस्तर अहवालासह राज्यस्तरावरील पारितोषिक निवड समितीकडे प्रस्तावित करील.

राज्यस्तर : राज्यस्तरीय पारितोषिक निवड समितीची संरचना पुढीलप्रमाणे असेल.

१. प्रधान सचिव (ग्राम विकास)	अध्यक्ष
२. प्रधान सचिव (जलसंधारण)	सदस्य
३. उप सचिव (स्व.ग्रा.स्व.यो.)	सदस्य
४. उप सचिव (जलसंधारण)	सदस्य
५. उप सचिव (माहिती व तंत्रज्ञान) सामान्य प्रशासन विभाग	सदस्य
६. उप सचिव (पंचायत राज)	सदस्य सचिव

राज्य स्तरावरील पारितोषिक निवड समिती विभागस्तरीय पारितोषिक निवड समित्यांकडून प्राप्त झालेल्या निवड प्रस्तावावर अभ्यास करतील व विभागस्तरीय समितीने निवडलेल्या ग्रामपंचायत, पंचायत समिती व जिल्हा परिषदांमधून राज्यातून प्रथम, द्वितीय व तृतीय पुरस्कारासाठी फक्त तीन ग्रामपंचायती, तीन पंचायत समित्या व तीन जिल्हा परिषदा यांची मा.मंत्री (ग्राम विकास) यांच्या सहमतीने अंतिम निवड करेल. अंतिम निवड केलेल्या ग्रामपंचायती, पंचायत समित्या व जिल्हा परिषदांना राज्यस्तरावर बक्षीस वितरण समारंभ आयोजित करून राज्यस्तर व विभागस्तरावरील बक्षिसांचे वितरण केले जाईल.

यासाठी होणारा खर्च मागणी क्रमांक एल-३, २५१५- इतर ग्रामीण विकास कार्यक्रम, १०१- पंचायती राज, ४१-सहाय्यक अनुदाने (०१) (०४) विशेष कार्यक्रम व ग्राम अभियान कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करण्यामध्ये उत्कृष्ट काम केल्याबद्दल जिल्हा परिषदांना व पंचायत समित्यांना प्रोत्साहनपर अनुदाने (२५१५ ००६२) या लेखाशीर्षाखालील तरतूदीमधून भागविण्यात यावा. सदर खर्चाचे नियंत्रण अधिकारी उप सचिव (पंचायत राज) हे राहतील.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सनील चव्हाण)
उप सचिव.

प्रति,

१. विभागीय आयुक्त (सर्व).
२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
३. उपायुक्त (आस्थापना), विभागीय आयुक्त (सर्व).
४. उपायुक्त (विकास), विभागीय आयुक्त (सर्व).
५. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
६. जिल्हा कोषागार अधिकारी (सर्व).
७. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
८. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र, मुंबई.
९. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र, नागपूर.
१०. मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, कोकण भवन, नवी मुंबई.
११. उपमुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा (सर्व).
१२. संचालक, लेखा व कोषागार, मुंबई.
१३. नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१४. वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१५. कार्यासन क्र. वित्त-१, वित्त-७, वित्त-८ ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१६. पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग, कार्यासन क्र.पापु-१६, मंत्रालय, मुंबई.
१७. निवड नस्ती, कार्यासन क्र.पंरा-१, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.